

Проблема дистанційного навчання у закладах вищої освіти в умовах карантину**Шиліна Наталія Євгенівна¹**

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку, Одеса, Україна

E-mail: shylinanataliia@gmail.comORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-3798-3018>

Стаття присвячена проблемі дистанційної освіти, а саме навчання і виховання в умовах пандемії. Розглянуто питання коронавірусної епідемії, яка змусила екстрено перебудовувати всі сфери соціального життя людей усього світу. У зв'язку з цим актуальною постає проблема глобального переходу на дистанційне навчання в умовах жорсткого карантину. Автором аналізується вітчизняний та зарубіжний педагогічний досвід дистанційної освіти. Серед вітчизняних авторів означену проблему досліджували Горбатюк Р. М., Туранов Ю. О., Рак В. І., Вдовенко І. С., Боднар С. В., Декусар Г. Г., Кузнецова О. В., Опанасенко Я. Зарубіжні дослідники (Аманда Морін, Берман Грейс та Дубінські Елісон) зазначають, що дистанційне навчання пов'язане з багатьма труднощами. Метою нашого дослідження стала проблема поширення дистанційного навчання в умовах карантину, його переваги та недоліки перед традиційним навчанням, а також порівняльний аналіз традиційної та дистанційної форм освітньої діяльності. У процесі вирішення завдань застосовувалися теоретичні методи дослідження: аналіз, систематизація, класифікація навчально-методичної літератури для обґрунтування теоретико-методологічних основ дослідження, опитування, аналіз продуктів педагогічної діяльності студентів. У статті наводяться дані дослідження груп студентів першого і п'ятого курсів, які навчалися у різні періоди: в першому півріччі 2019 року, коли навчання було аудиторним, та в першому півріччі 2020 року в умовах карантину, коли навчання здійснювалось за дистанційною формою освіти. Проаналізовано дані за трьома критеріями: успішність навчання, відвідування студентами занять та задоволення студентами освітнім процесом. Зроблено порівняльний аналіз традиційної та дистанційної форм навчання та висновки про неоднозначність впливу дистанційної форми навчання на різний контингент студентів.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційне навчання в умовах карантину, пандемія, онлайн-ресурс, онлайн-платформа, технічне забезпечення навчання, успішність навчання, задоволення навчанням.

Вступ. Людство вже давно вступило в нову епоху – епоху інформатизації, що означає пошук нових інтелектуальних технологій, перегляд вимог до традиційних соціальних інститутів, становлення нового світогляду і якісно нового суспільства, що відповідає вимогам сучасної епохи, – інформаційного суспільства.

Питання інформатизації сучасного суспільства не втрачають актуальності і дотепер. Розповсюдження коронавірусної інфекції спричинило низку нових проблем і питань. Пандемія змушує екстрено переглянути та модернізувати освітній процес, тих його ідей і способів здійснення, які лежать в основі розвитку суспільних процесів, оскільки освіта повинна відповідати мінливим реаліям і сприяти покладеним на неї суспільним функціям. Отже, на перше місце виходить проблема дистанційної освіти.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження стала проблема поширення дистанційного навчання в умовах карантину, його переваги та недоліки перед традиційним навчанням, а також порівняльний аналіз традиційної та дистанційної форм освітньої діяльності.

Епідемія CoVID-19 вразила багато країн світу і майже всі аспекти соціального життя. Екстремне впровадження карантину змусило в швидкому темпі розпочати перебудову системи традиційної освіти. Соціальна ізоляція і до сьогодні залишається одним з основних способів боротьби з коронавірусною інфекцією.

Змінюються форми освітньої діяльності, засоби і прийоми навчання, а також змінюється масова свідомість, вимагаючи шукати нові способи адаптації до нової форми життя.

Перехід на віддалену освіту – різкий і непередбачуваний у часі – став стресом для багатьох закладів освіти та учасників освітньої системи. Не всі установи середньої та вищої освіти були готові до

¹ кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку

цієї кардинальної перебудови освітнього процесу як з боку технічного забезпечення, так і з погляду готовності викладачів до використання цифрових платформ і сервісів в освітньому процесі.

Матеріали та методи дослідження. В Україні дистанційна освіта активно розвивалась із 90-х років ХХ століття, але це, здебільшого, були радіо- та телепрограми, а також різноманітні аудіокурси (наприклад, відомі курси вивчення іноземних мов ЄШКО). На початку ХХІ століття, з появою інформаційних та комунікативних технологій, з розроблення комп'ютерних програм та навчальних курсів дистанційна освіта почала активно розповсюджуватись у різних ЗВО.

Так, (Горбатюк Р. М., Туранов Ю. О., Рак В. І.) доводять, що щороку збільшується кількість студентів, які щодня використовують онлайн-ресурси для навчання, і ця тенденція, на думку авторів, постійно зростатиме (Горбатюк, Туранов, Рак, 2015).

Існує чимало досліджень щодо дистанційної освіти. Серед них ті, які підкреслюють значимість мережі Інтернет для формування нових знань, умінь та навичок. Так, Вдовенко І. С. підкреслює ефективність нових форм занять, які можна проводити завдяки використанню Інтернету. Це: Інтернет-заняття, віртуальні експерименти та дослідження, електронні лабораторні роботи та вікторини, різноманітні онлайн-конференції, чати тощо. Дослідниця зауважує, що дистанційне навчання привчає студентів самостійно шукати і опрацьовувати інформацію, виконувати домашні завдання, готуватись до екзаменів (Вдовенко, 2010).

Боднар С. В. підкреслює переваги використання Інтернету через його варіативність у застосуванні різноманітного матеріалу, виборі темпу роботи та можливості розподілу часу. Авторка зазначає, що таке подання інформації (через онлайн-мережу) забезпечує краще її сприймання та засвоєння, створення комфортного середовища, яке мотивує учнів та активізує їхню освітню діяльність (Боднар, 2013).

Декусар Г. Г., Кузнецова О. В., у свою чергу, виокремлюють переваги і недоліки дистанційного навчання. Серед переваг основними є: різноманітність програм та курсів, відсутність необхідності особисто відвідувати освітній заклад, самостійний розподіл часу студентами, можливість суміщати навчання з роботою, комфортні умови навчання, можливість отримати освіту учням з особливими освітніми потребами, можливість участі студентів в управлінні процесом їхнього навчання, збільшення цільової аудиторії. Недоліками дистанційної освіти, на думку авторок, є: недостатність індивідуального підходу, проблеми з мотивацією, слабкий контроль, якість матеріалу, відсутність особистого спілкування з викладачем (Декусар, 2020, Кузнецова, 2015).

Опанасенко Я. підкреслює, що дистанційне навчання вимагає не лише технічного забезпечення, а й високої професійної компетентності педагога як одного з головних суб'єктів освітнього процесу. Така компетентність передбачає набуття нових знань та вмінь у сфері онлайн-освіти, які включають у себе високий рівень етики дистанційного навчання, навички користування комп'ютером та інтернет-ресурсами, а також іншим інструментарієм, який допоможе підвищити ефективність спілкування викладача зі студентами (Опанасенко, 2020).

Зарубіжні дослідники зазначають, що дистанційне навчання пов'язано з багатьма труднощами. Серед них можна зазначити такі:

- 1) студенти не завжди мають можливість індивідуально попрацювати із викладачем;
- 2) відсутність групового спілкування позначається на недостатньому формуванні соціальних навичок в учнів (це стосується здебільшого молодших школярів), а студенти звикають діяти самостійно у відриві від колективу;
- 3) постійна необхідність самомотивації дезорієнтує студентів через відсутність навиків самостійної роботи в умовах послабленого контролю;
- 4) збільшення матеріальних витрат на технічне обладнання та оплата Інтернету (Hirsh Chitkara, 2020).

Аманда Морін підкреслює, що у розпал пандемії, економічного спаду і соціальних хвилювань життя учнів різко змінилось. Багато сімей борються із фінансовими проблемами, хворобами, втратами, відсутністю роботи чи продовольчої безпеки. Щодо студентів, то в них частими є проблема доступу до мережі Інтернет та проблема місця для навчання. Деякі студенти можуть бути недоступні для зустрічей у певний час.

Також, зазначає автор, у дистанційному навчанні відсутній емоційний компонент, що віддаляє психологічно вчителя від учня. А постійний стрес може порушити когнітивну обробку інформації (Amanda Morin, 2020).

Берман Грейс та Дубінські Елісон запропонували власну систему підтримки ментального здоров'я студентів під час ковіду. А саме: двохвилинні медитації, розвиток навички помічати деталі, засвоєння релаксаційних навичок (Berman Grace, Dubinski Alison. 2020).

Іваненко С. В., Тищенко В. О. дійшли висновку, що дистанційне навчання вигідно відрізняється від традиційного своєю мобільністю, інтерактивністю, економічністю та технологічністю. А головним завданням сучасного онлайн-навчання є розроблення, модернізація та поширення дистанційних технологій у сфері навчання, в результаті чого досягається синтез різноманітних компетенцій, забезпечується високий рівень засвоєння предмета (Іваненко, Тищенко, 2020).

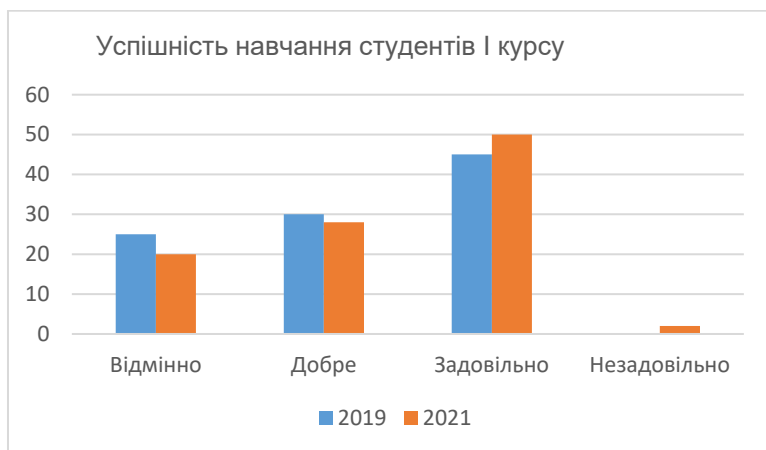
У процесі вирішення завдань застосовувалися теоретичні методи дослідження: аналіз, систематизація, класифікація навчально-методичної літератури для обґрунтування теоретико-методологічних основ дослідження, опитування, аналіз продуктів педагогічної діяльності студентів. Дослідження проводилось на базі Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку та проходило у два етапи: із вересня 2019 по грудень 2019 року з групами першого та п'ятого курсів та із вересня 2020 по грудень 2020 року з групами першого та п'ятого курсів.

Результати дослідження. У дослідженні було задіяно перший (18 студентів) та п'ятий курси (16 студентів) інституту інфокомунікацій 2019 року (аудиторне навчання) та перший (22 студентів) та п'ятий курси (14 студентів) 2021 року (дистанційне навчання в умовах карантину). Критеріями вимірювання були: 1) успішність навчання; 2) відвідування студентами занять; 3) задоволення навчанням студентами.

Задля вимірювання успішності навчання скористалися проміжним контролем, який здійснювався щомісяця у вигляді атестаційних оцінок, та підсумковим контролем у вигляді оцінки за залік. Відвідування занять відзначалось у журналі групи. Відвідуванням занять у дистанційному режимі вважалось підключення до онлайн конференції із включеною камерою. Для виміру задоволення студентами навчанням ми здійснювали опитування, пропонували студентам оцінити освітній процес за шкалою від 1 до 5, де 5 – «повністю задоволений навчанням»; 4 – «більше задоволений навчанням»; 3 – «не можу визначитись»; 2 – «більше незадоволений навчанням»; 1 – «повністю незадоволений навчанням».

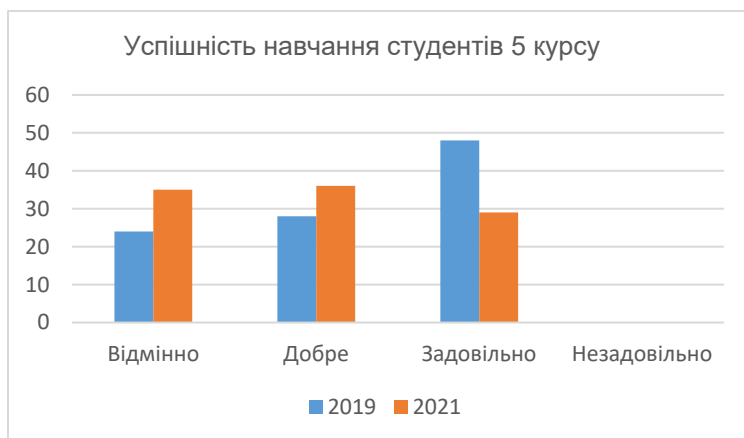
Таблиця 1.1. Успішність навчання студентів 1 курсу.

№ п/п	група	відмінно, %	добре, %	задовільно, %	незадовільно, %
1.	Група 2019	25	30	45	–
2.	Група 2021	20	28	50	2

Таблиця 1.2. Успішність навчання студентів 5 курсу.

№ п/п	група	відмінно, %	добре, %	задовільно, %	незадовільно, %
1.	Група 2019	24	28	48	–
2.	Група 2021	35	36	29	–

Як видно з таблиці та діаграми, успішність студентів 1 курсу за аудиторної роботи в цілому вище на 7%, ніж за дистанційної. Аналіз освітньої діяльності студентів 5 курсу показав, що за дистанційної форми роботи успішність студентів зросла на 19%.

Таблиця 2.1. Відвідування занять студентами 1 курсу.

№ п/п	група	вересень,%	жовтень,%	листопад,%	грудень,%	середнє значення
1.	Група 2019	95	94	86	98	93,25
2.	Група 2021	96	84	75	85	85

Таблиця 2.2. Відвідування занять студентами 5 курсу.

№ п/п	група	вересень,%	жовтень,%	листопад,%	грудень,%	середнє значення
1.	Група 2019	65	70	68	88	72,75
2.	Група 2021	88	84	85	96	88,25

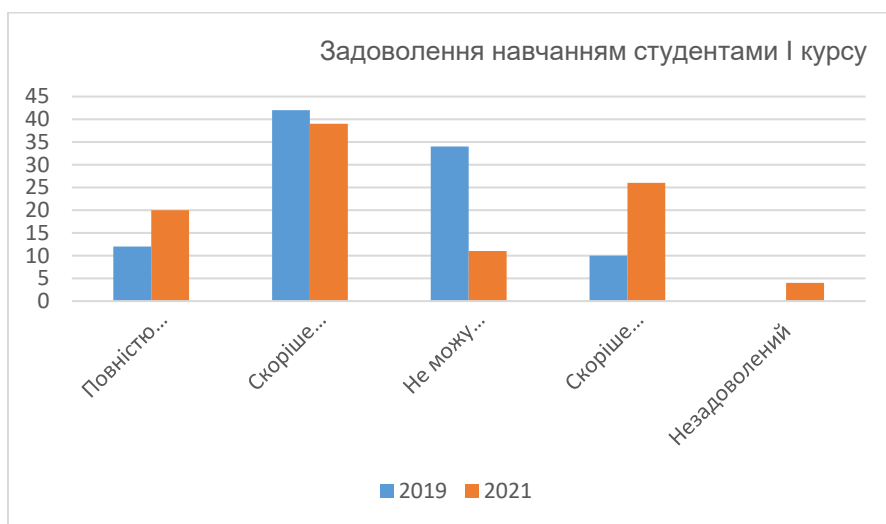

Отже, отримані результати засвідчили, що відвідування занять студентами перших курсів під час аудиторної роботи на 8% вище, ніж під час дистанційної. Це пояснюється тим, що першокурсникам значно складніше мотивувати себе в ситуації послабленого зовнішнього контролю, важче адаптуватись відразу і до нових умов навчання (перехід від школи до закладу вищої освіти), і до нової форми навчання.

Що стосується студентів 5 курсів, то ситуація тут інша. Дистанційна форма навчання дозволила підвищити відвідування студентами занять на 16%. Віддалена форма навчання дозволяє суміщати роботу і навчання, дає більшу гнучкість у планування власного часу, і це сприятливо діє на можливість вдало організувати свою робочу й освітню діяльність.

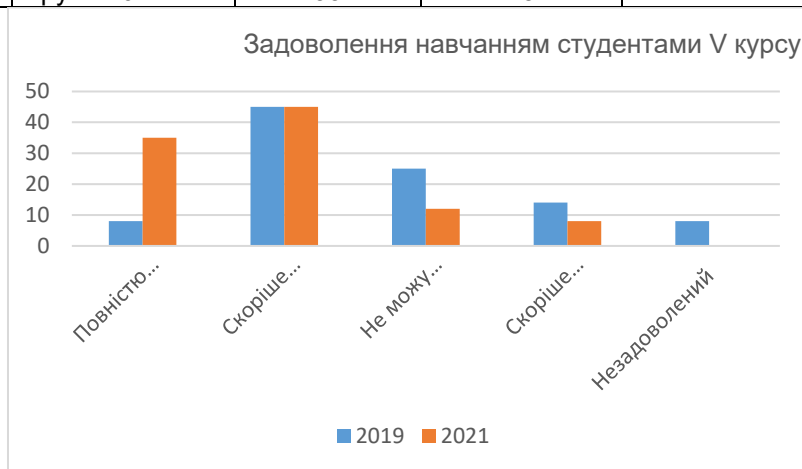
Таблиця 3.1. Задоволення навчанням студентами 1 курсу.

/п	група	5	4	3	2	1
.	Група 2019	12	42	34	10	–
.	Група 2021	20	39	11	26	4

Таблиця 3.2. Задоволення навчанням студентами 5 курсу.

№ п/п	група	5	4	3	2	1
1.	Група 2019	8	45	25	14	8
2.	Група 2021	35	45	12	8	–

Щодо задоволення, то студенти 1 курсу аудиторної форми навчання в цілому давали позитивні оцінки, умови навчання і рівень викладання їх цілком влаштовували. Серед недоліків студенти називали нерівномірний розподіл навчального навантаження і великий обсяг навчального матеріалу, який їм важко засвоювати. Оцінки студентів 1 курсу під час дистанційної форми навчання розділилися. Байдушних до навчання виявилось лише 11%, натомість збільшився відсоток або повністю задоволених віддаленою освітою, або, навпаки, тих, хто відзивався негативно. Серед плюсів дистанційної освіти студенти називали зручність, економію часу через відсутність необхідності витратити його на дорогу, можливість довше спати, можливість тримати інформацію в одному місці. Серед мінусів студенти відзначали відсутність індивідуального підходу, можливості задавати питання викладачеві, часто відсутність технічної можливості трапити на заняття, відчуття «відірваності» від освітнього процесу, «ніби необов'язковості», велику кількість домашніх завдань.

Серед студентів 5 курсу ситуація протилежна. Відсоток задоволення навчанням виявився значно більшим під час дистанційної форми роботи. Основною перевагою такого навчання для студентів стала можливість поєднувати навчання і роботу, планувати свій час, самостійно планувати свій денний графік.

Можна дійти проміжного висновку, що дистанційна освіта по-різному впливає на різний студентський контингент. Студентам першого курсу важче адаптуватись до нової для них форми вищої освіти, вони ще не сформували у собі навички самостійного навчання та довольного контролю і є більш залежними від присутності викладача у процесі навчання. Натомість для студентів 5 курсу дистанційне навчання виявилось більш органічним і зручним, що сприяло як зростанню успішності, так і задоволення від навчання.

Висновки. Ситуація пандемії, яка призвела до введення освітнього процесу в дистанційний режим, стала глобальною мотивацією, яка змусила переглянути ставлення до інструментів та засобів інформаційних та комунікативних технологій. Різноманітні сайти, онлайн-платформи, електронні журнали виявились затребуваними інструментами для організації освітнього процесу засобами телекомунікацій. Чітко прописані навчальні обов'язки студентів та добре продуманий алгоритм навчання можуть мати великий вплив на якість віддаленої роботи з матеріалом та виконання домашніх завдань. Але існують певні проблеми дидактичного та психологічного характеру, які потребують вирішення в найближчому часі задля ефективної роботи системи онлайн-освіти.

Література

Вдовенко І. С. Використання мережі Інтернет у навчальному процесі вищих навчальних закладів. *Вісник Чернівецького національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки.* 2010. № 137. С. 7-10.

Горбатюк Р., Туранов Ю., Рак В. Використання ресурсів мережі Інтернет студентами педагогічного вищого навчального закладу. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки:реалії та перспективи.* 2015. Вип. 51. С. 80–86.

Декусар Г. Г. Аналіз розвитку дистанційного навчання як сучасної форми інформаційно-освітнього середовища. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.* Випуск 2 (131). Одеса, 2020, С. 80-86

Іваненко С. В., Тищенко В. О. Інтерактивні технології дистанційного навчання в умовах пандемії. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.* Випуск 2 (131). Одеса, 2020, С. 23-30

Кузнецова О. В. Дистанционное обучение: за и против // *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований.* – 2015. – № 8-2. – С. 362-364; URL: <https://applied-research.ru/ru/article/view?id=7101> (дата звернення: 18.01.2021)

Опанасенко Я. Особливості педагогічної компетентності викладача в умовах дистанційної освіти в Україні. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.* Випуск 4 (133). Одеса, 2020, С. 15-21

Berman G., Dubinski A. Supporting students' mental health during COVID Strategies for teachers during remote or hybrid learning URL: <https://childmind.org/article/supporting-students-mental-health> (дата звернення 25.01.2021)

Morin A. 5 Reasons Students Aren't Engaging in Distance Learning. URL: <https://childmind.org/article/5-reasons-students-arent-engaging-in-distance-learning> (дата звернення 21.01.2021)

Hirsh Chitkara. New research suggests students are learning considerably less from virtual environments. URL: <https://www.businessinsider.com/remote-learning-leaves-many-us-students-behind-2020-6> (дата звернення 26.01.2021)

The problem of distance learning in higher educational institutions during quarantine

Shylina Nataliia²

State University of Intelligent Technologies and Communications, Odesa, Ukraine

---

The article is devoted to the problem of distance education, namely training and educating under conditions of the pandemic. The issue of the coronavirus epidemic, which forced the urgent restructuring of all spheres of social life of people around the world, is addressed in the article. As a result, the problem of the global transition to distance learning under severe quarantine is becoming urgent. The author analyzes domestic and foreign pedagogical experience of distance education. Among domestic authors this problem was studied by Gorbatyuk R. M., Turanov Y. O., Rak V. I., Vdovenko I. S., Bodnar S. V., Dekusar G. G., Kuznetsova O. V., Opanasenko Ya. Foreign researchers (Amanda Morin, Berman Grace, and Dubinsky Alison) are more likely to point out that distance learning is associated with many difficulties. The aim of our study was to highlight the problem of distance learning in the quarantine period, its advantages and disadvantages over traditional learning, as well as a comparative analysis of the traditional and distance forms of educational activities. In the process of solving problems, theoretical research methods were used: analysis, systematization, classification of educational and methodological literature to substantiate the theoretical and methodological foundations of research, surveys, analysis of the products of the students' pedagogical activities. The article presents data from the study of the groups consisting of first- and fifth-year students who studied in different periods: in the first half of 2019, when the study was in classrooms, and in the first half of 2020 during the quarantine, when the study was carried out using distance education. The data according to three criteria: academic success, students' attendance and students' satisfaction with the learning process were analyzed by the author. A comparative analysis of the traditional and distance learning is shown in the article. Some conclusions about the ambiguity of the impact of distance learning on different contingents of students have been made.

Keywords: *distance learning, distance learning in the quarantine period, pandemic, online resource, online platform, technical support of training, learning success, learning satisfaction.*

References

Berman, G., & Dubinski, A. (2020). *Supporting students' mental health during COVID Strategies for teachers during remote or hybrid learning*. URL: <https://childmind.org/article/supporting-students-mental-health/>. [in English].

Dekusar, H.H. (2020). Analiz rozvytku dystantsiinoho navchannia yak suchasnoi formy informatsiino-osvitnoho seredovyshcha [Analysis of the development of distance learning as a modern form of information and educational environment]. *Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*. Issue 2 (131). Odesa, pp. 80-86. [in Ukrainian].

Hirsh Chitkara. (2020). *New research suggests students are learning considerably less from virtual environments*. URL: <https://www.businessinsider.com/remote-learning-leaves-many-us-students-behind-2020-6>. [in English].

Horbatiuk, R., Turanov, Yu., & Rak V. (2015). Vykorystannia resursiv merezhi Internet studentamy pedahohichnoho vyshchoho navchalnoho zakladu [Use of Internet resources by students of pedagogical higher educational establishments]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriya № 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*, 51, pp. 80–86. [in Ukrainian].

Ivanenko, S.V., & Tyshchenko, V.O. (2020). Interaktyvni tekhnolohii dystantsiinoho navchannia v umovakh pandemii [Interactive technologies of distance learning in a pandemic]. *Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*. Issue 2 (131). Odesa, pp. 23-30. [in Ukrainian].

Kuznecova, O.V. (2015). Distanciynе navchannya: za i proty [Distance learning: pros and cons] – *International Journal of Applied and Basic Research*. № 8-2. pp. 362-364. [in Russian].

---

² Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Philosophy, Psychology and Pedagogy of the State University of Intelligent Technologies and Communications

Morin Amanda. (2020). 5 Reasons Students Aren't Engaging in Distance Learning. URL: <https://childmind.org/article/5-reasons-students-arent-engaging-in-distance-learning>. [in English].

Opanasenko, O. (2020). Osoblyvosti pedahohichnoi kompetentnosti vykladacha v umovakh dystantsiinoi osvity v Ukraini [Features of pedagogical competence of a teacher in the conditions of distance education in Ukraine]. *Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*. Issue 4 (133). Odesa, pp. 15-21. [in Ukrainian].

Vdovenko, I.S. (2010). Vykorystannia merezhi Internet u navchalnomu protsesi vyshchych navchalnykh zakladiv. [Use of the Internet in the educational process of higher educational establishments]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohichni nauky*, 137, pp. 7-10. [in Ukrainian].

Accepted: September 27, 2021

